

Zagreb, 15 aprila 1952
(Kraševa ulica 111 II)

Poštovani druze Petroviću,
Bio sam spriječen da vam odgovorim na
Vaše ljubazno pismo.

Peiznauje koje mojine književnime nastojanjima
odaje čovjek Vaše kompetencije i Vašeg literarnog
i životnog iskustva riva za mene, neavotkla na
tetošenje, narvoito značenje. Za hvaljupime vam na
toplicu i bratrkime riječnima bodrenjima. Zadovoljime
sam što mi je, uz nemale žrtve i piličane napor,
uspjelo da nekako izgurime ove knjige. Zavisiti
će od praktičnih prilika i uslova koliko će još
moći da istrapeće na čisto književnime poslu.

Vaše primjetke o mome jeziku tulknule su
jednu bolnu tačku i dozvale mi predvsi sve
teškoće s kojnima u tam pogledu moram r se
borim. Vjerimie, samo jedam dio (i to, manjindio)
marih jezičnih »sogrešenija« poljeće iz moaf
nedovoljnog poznavanija jezika iei iz nedovoljnog
pručavanija dobrih pisaca: onaj dugi, pretežniji
to treba pripisati uslovinu u kojnima pišem i

Владан ДЕСНИЦА

ТРИ ПИСМА ВЕЉКУ ПЕТРОВИЋУ

(Приредила
Ива Тешић)

[1]

Zagreb, 15. aprila 1952.

(Kraševa ulica, 14/I)

Poštovani družе Petroviću,

Bio sam spriječen da ranije odgovorim na Vaše ljubazno pismo.

Priznanje koje mojim književnim nastojanjima odaje čovjek Vaše kompetencije i Vašeg literarnog i životnog iskustva ima za mene, nenavikla na tetošenje, naročito značenje. Zahvaljujem Vam na toplim, i bratskim riječima bodrenja. Zadovoljan sam što mi je, uz nemale žrtve i priličan napor, uspjelo da nekako izguram ovu knjigu.¹ Zavisiti će od praktičnih prilika i uslova koliko ću još moći da istrajem na čisto književnom poslu.

Vaše primjedbe o mom jeziku taknule su jednu bolnu tačku i dozvale mi pred oči sve teškoće s kojima u tom pogledu moram da se borim. Vjerujte, samo jedan dio (i to manji dio) mojih jezičnih „sagřešenja“ potječe iz mog nedovoljnog poznavanja jezika ili iz nedovoljnog proučavanja dobrih pisaca: onaj drugi, pretežniji dio treba pripisati uslovima u kojima pišem i objavljujem. Iako, danas, redakcije direktno ne ispravljaju više jezik mojih napisa, ipak se ovdje tako strogo luči „beogradski“ od „zagrebačkog“ jezika i tako se ljubomorno čuva ta distinkcija, da pritisak javnog mišljenja naprosto sili čovjeka na jezične kompromise i na polovična rješenja. Ljudi su u tom pogledu jako, jako osjetljivi! Smješno je, ali nažalost, istinito, da ponekad već gotovu stvar moram da jezično revidiram i „ispravljам“, provodeći

1 Реч је о књизи приповедака *O lupine na suncu*, Zagreb, Matica hrvatska, 1952 (Biblioteka „Suvremeni hrvatski pisci“, за издавача Vjekoslav Kaleb). Иначе, за ову књигу аутор је добио награду Савеза књижевника за најбоље књижевно дело у 1952. години. Жири је радио у следећем саставу: Марко Марковић, председник, потом Милан Богдановић, Јуре Каштелан, Димитар Митрев, Филип Кумбатовић, а Иван Дончевић оградисо се од одлуке (која је донета 29. априла 1953, а објављена у листу *Борба* 30. априла), чиме је изазвао велики скандал, настављајући тако хајку против Деснице, започету памфлетом против његових „белетристичких текстова“. У одбрану Владана Деснице стао је Милан Богдановић (више о томе у књизи *Vladana Desnice Progutane polemike*, приредио Јован Радловић, Београд, Stubovi kulture, 2001 – видети текстове И. Дончевића: „Кувачица јаја Владана Деснице“, стр. 48–56; „Изјава Ивана Дончевића поводом првомајских награда Савеза књижевника Југославије“, стр. 141–142, и у књизи *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*, књига друга, приредио и редигирао Душан Маринковић, Загреб V/B/Z – SKD „Prosvjeta“ 2005, стр 238).

„reformatio in pejus“ i eliminirajući izraze koji bi u ovoj sredini zvučali strano i povređivali osjetljivost. To biva naročito kod stvari koje sam prvobitno bio namijenio kakvoj redakciji van ovih krajeva. A zapazio sam i kod drugih koji se nalaze u sličnom položaju da, i nesvijesno, unekoliko podešavaju svoj jezik prema tome kojemu su našem časopisu napis namijenili. Prozaista u sličnoj situaciji muči muka da nekako uskladi jezik koji nosi u sebi, jezik kraja u kome se pripovijetka događa, i jezik sredine u kojoj se ona objavljuje. Naročita je teškoća u stvarima s istaknutijim lokalnim koloritom: zamislite neprilike kad u kakvoj strogo dalmatinskoj noveli čovjek mora da nekim književnim nazivom okrsti onaj „odjevni predmet“ (– uzimajući jedan primjer od stotine –) koji u drugim krajevima zovu pantalonama, hlačama itd. a koje se u čitavoj Dalmaciji, i kopненоj i primorskoj, zove jedino i isključivo „gaćama“ i nikako drukčije! Koliko god je, u takvom slučaju, upotreba lokalnog ili regionalnog izraza nezgodna i nedozvoljena, toliko, s druge strane, upotreba književnog naziva zvuči strano, usiljeno, izvještačeno, te potpuno poništava lokalni kolorit.

To u pogledu „izvornih“ radova. Kod literarnih prevoda sa stranih jezika (od toga uglavnom i živim), stvar je već jednostavnija: tu redaktura suvereno i besprizorno mijenja jezik po svojim kriterijima, pa prevod izlazi u javnost, ma da pod mojim imenom, u sasvim izmjenjenom vidu. Tu se riječ dozvoliti beziznimno mijenja u dopustiti, uslov u uvjet, opit u pokus, razni u različiti, naročito u osobito, rastojanje u udaljenost, i tako bez kraja i konca; primjenjuje se pravopis koji ovdje važi i strogo gramatička interpunkcija koja je mome stilu duboko tuđa.

Zato ću, ako moja knjiga bilo kad doživi drugo izdanje u Beogradu ili Novom Sadu,² svakako revidirati jezik i ukloniti mnoge izraze koje mi je nametnula nužda.

Sa željom da Vas i lično upoznam, srdačno vas pozdravljam.

Vladan Desnica

[2]

Zagreb, 11. januara 1953.

Kraševa ul. 14/I

Poštovani družе Petroviću,

Pamteći naklonost koju ste mi iskazali Vašim pismom kad sam Vam poslao moje „Olupine na suncu“, uzimam slobodu da Vam se obratim za uputu i pomoć u jednom mom ličnom pitanju. Ma da je ta izmjena pisama povodom „Olupina“ bila moj prvi direktni dodir sa Vama, imam osjećaj kao

2 Очигледно Десница мисли на могуће друго издање романа *Зимско љетовање*, које је припремао због силних лекторских интервенција што су „унаказиле“ прво издање, објављено у „Малој библиотеци“ загребачке „Зоре“ 1950. као 53. књига (уредник Густав Крклец. У „Биљешци о писцу“, на стр. 199 стоји: „*Зимско љетовање* оvdје излази у нешто скраћеном облику“).

da Vas lično poznam već jako odavna: još prije Prvog svjetskog rata stizala su, najviše zauzimanjem mog pok. oca, u onaj austrijski i poitalijančeni Zadar u kom sam se rodio sve srpske knjige i časopisi koji su izlazili u Beogradu, Zemunu, Novom Sadu, i nalazili mjesta u izlozima odlično vođene zadarske knjižare E. de Schönfeld samih nekoliko dana poslije nego što bi se pojavila u izlozima beogradskih knjižara. Tako su mi došle u ruku i Vaše „Rodoljubive pjesme“³, pa sam još kao dijete od 7-8 godina deklamirao na sav glas „Orlušinu“, „ovo je zemlja burjana i drača...“ itd. – Eto, još Vas otada poznam i pamtim. Stoga Vam se ovako neposredno i bez snebivanja obraćam.

Zacijelo su i do vas doprli odjeci nedostojne i montirane kampanje koja se proti meni ovdje vodi, gotovo bez predaha, već kakvih 6-7 godina – od prvog dana kad sam se „literarno pojavio“ poslije rata. Po samim tim odjecima mogli ste zaključiti da ovdje meni „ne cvatu ruže“ ni u moralnom ni u materijalnom pogledu. Neću da upadam u patetički ton i da Vam natenane iznosim sve načine na koje sam maltretiran, ćulan, unižavan, prešućivan, onemogućavan. Dovoljno je da Vam rekнем da je to doista jedinstven slučaj: i onim književnim radnicima čijoj se prošlosti može da zamjeri ponešto krupnije, već je odavna sve oprošteno i zaboravljeno: jedino prema meni – kome se, to podvlačim, **nema šta da oprašta i zaboravlja** – zauzima se ovaj stav i primjenjuje ovakav postupak. Gotovo ni jedna jedina moja objavljena stvar nije prošla bez zajedljivog i zlobnog napadaja, a svaki iole povoljniji osvrt bilo naše ili inostrane kritike na moj rad izazvao je zapjenjenu retorziju. A na sve to sistematski mi je onemogućavano da u javnoj štampi odgovorim i pokažem da nisam nimalo reakcionaran već naprotiv neobično napredan čovjek i pisac. Ukratko, sad je stanje dotjeralo dotle da sam gotovo sasvim paraliziran u mom radu i lišen mogućnosti da ma šta ovdje objavljujem. (Vodeći časopis u Hrvatskoj, „Republika“⁴ već gotovo dvije godine nije objavio ništa moga, a odbio mi je, pod raznim izgovorima, 26 pjesama⁵, nekoliko prevoda iz Puškina, Leopardija, Foscola, više ponuđenih članaka itd. – usve preko trideset i nekoliko radova. Ovdešnja „Prosvjeta“ ne samo što nije izdala nikakav moj rad, već je sistematski odbijala svaku moju saradnju, u bilo kom vidu i obliku, itd. itd.). Kampanja koja je sad u toku reagirala je na ciglih deset redaka jednog mog „Zapisa o umjetnosti“⁶

3 *Родолубиве песме*, Београд : [б. и.], 1912 (Београд: Нова штампарија Саве Раденковића и брата), стр. 81.

4 Тачно је да часопис *Република* није објавио ниједан превод Владана Деснице, а још је интересантнији податак да исти часопис од 1952. па све до пишчеве смрти није објавио ниједан његов прилог, ни поезију ни прозу – видети *Библиографију*, која је објављена као додатак уз роман *Прољећа Ивана Галеба*, Београд, СКЗ, 1967, стр. 423–433.

5 Највероватније је реч о песмама које ће Десница касније објавити у збирци *Слијепас на жалу*, роговор написао Владимир Rismondo, Загреб, Друштво književnika Hrvatske, 1956, 63 стр.

6 „Zapisi o umjetnosti. (Iskustva i refleksije)“, *Krugovi*, Загреб, I/4–5, 1952, стр. 365–370, бр. 6, стр. 455–460. и бр. 7, стр. 582–587. Овај есеј изазвао је праву полемичку буру. О томе видети књиге Владана Деснице: *Progutane polemike*, приредио Јован Radulović, Београд, Stubovi kulture, 2001, стр. 5–84. и *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*, књига прва, приредио и redigirao Душан Marinković, Загреб

napadajima koji bi, skupljeni zajedno, obuhvatili čitavu knjigu. I, naravno, i u ovoj prilici onemogućeno mi je da na sve to odgovorim barem i jednim suhim formalnim ispravkom činjeničnih netačnosti. Nije teško shvatiti kakav efekat i u drugim krajevima ima ta organizirana kampanja i to sistematsko onemogućavanje obrane. A djelovanje upljuvaka odavle čini mi se da već osjećam u promijenjenom stavu pojedinih časopisa iz drugih krajeva prema meni.

U toj situaciji, došao sam do odluke da svoj dalji rad orijentiram više prema beogradskim časopisima i edicijama. I dosad me je boljelo što nijedan moj rad nije objavljen tamo, gdje prirodno spadam, dok je čak i „Srpska književna zadruha“ uvrstila u svoj izdavački plan neke druge, mlađe pisce iz Hrvatske. Pošto je moja prva knjiga, romančić „Zimsko ljetovanje“ (štampan u izdanju „Zore“ 1950, u 5.000 primjeraka) već gotovo sasvim iscrpljen (ima valjda još usve stotinjak primjeraka rasturenih po zagrebačkim knjižarama), i pošto je ta knjižica dobila prilično lijepo priznanje i kod nas i u nekoliko inostranih časopisa, bilo bi mi neobično drago kad bi se u Beogradu (ili Novom Sadu) „priredilo“ drugo izdanje.⁷ Lijepo Vas molim da me uputite kome da se u tom cilju obratim, jer ja nemam nikakvih veza ni poznanstava s ljudima i ustanovama na tom području. U koliko biste Vi, koji imate bližeg kontakta i bolji pregled nad tamošnjom izdavačkom djelatnošću, o tome govorili beogradskoj „Prosveti“ ili drugom kojem izdavačkom preduzeću, bio bih Vam blagorodan. Uprav sad sređujem knjižicu pjesama koje će sadržavati probran rezultat mog dvadesetogodišnjeg stihovnog rada – kakvih 5 štampanih tabaka, ne više. I tu su mi knjigu već a priori odbila ovđešnja izdavačka preduzeća, pod raznim više ili manje zgodnim izgovorima, a isto tako i knjigu „Eseja i kozerija“⁸ koja će takođe za dva mjeseca biti sređena i gotova za štampu. Pomišljam da bi i koja od mojih duljih pripovijedaka iz „Olupina“ (na pr. „Bunarevac“, ili „Od jutra do mraka“) mogla da nađe mjesta u seriji „Prosvetine“, „Male biblioteke“ ili „Jevtine biblioteke“.⁹

V/B/Z – SKD „Prosvjeta“ 2005 – пре свега текст „Неспоразумак око 'Примјењене књижевности' – мали прилог нашој културној историји“, стр. 377–393.

7 Друго издање *Зимског лјетовања* појавило се у Београду тек 1957. године, у Издавачко-штампарском предузећу „Космос“ Савеза глувих Југославије, с поговором Радомира Константиновића „Владан Десница или коначна форма“, у библиотеци „Југословенски роман“, књ. 8 (уредник Роксанда Његуш, нацрт за омот Слободан Богојевић, технички уредник Миша Недељковић). О „случају *Зимског лјетовања*“ најпотпунији опис садржи поговор Тање Поповић „Роман о изгубљеном завичају“, објављен уз роман у библиотеци „Кратки роман“ (уредник Радивоје Микић), Београд, Нолит, 1994, стр. 207–220. Исти случај описао је и Душан Маринковић у књизи *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*, knjiga druga, priredio i redigovao Dušan Marinković, Zagreb V/B/Z – SKD „Prosvjeta“ 2005, str. 232–236.

8 Књига под овим насловом никад није објављена; више о њој у књизи *Hotimično iskustvo – diskurzivna proza Vladana Desnice*, knjiga druga, priredio i redigovao Dušan Marinković, Zagreb V/B/Z – SKD „Prosvjeta“ 2005, str. 239. Према опису Маринковића други наслов књиге је „Наличја“, а чиниле су је следеће целине: „Есеји и козерје“, „Прилози естетици филма – О теоретским проблемима филма као умјетности“ и „Маргиналије уз драмски репертоар“.

9 Ни ова Десничина жеља није остварена.

Za eventualno beogradsko izdanje „Zimskog ljetovanja“ mogao bih da prema uputama koje bih od Vas dobio, izvršim kakvu retušu, neročito u jezičnom pogledu, dok bih u čisto ortografskom pogledu prepustio tamošnjoj redakciji da ga slobodno saobrazi beogradskom pravopisu.

Rado bih se preselio u Beograd ne samo svojim radom nego i čisto „fizički“, kad u današnjim prilikama i s mojom brojnom familijom ne bi bio grdan problem i seljenje iz ulice u ulicu a kamoli iz jednog grada u drugi. I tako, bar zasad, moram da se zadovoljim ovakvim „duhovnim preseljenjem“.

Izvinite, družе Veljko, što sam Vas i suviše dugo zadržao mojim ličnim jadima i primite izraze mog starog poštovanja i odanosti,

Vaš

Vladan Desnica

Drugu

Veljku Petroviću

književniku,

Београд

Моше Пijаде, 28.

[3]

Zagreb, 27. maja 1953.

Kraševa ul. 14

Poštovani družе Petroviću,

Poslije Vašeg januarskog pisma računao sam sa sigurnošću da ću Vas vidjeti na sastanku priređivača izložbe „Pola vijeka jug. slikarstva“¹⁰ i da ću imati prilike da Vam stisnem ruku. Ali vjerovatno su Vas razlozi zdravlja spriječili da dođete. Međutim je proteklo dosta vode – i dosta neprilika –, a vrijeme je, uz ostalo, donijelo i nagradu Saveza književnika¹¹ mojoj knjizi, nagradu koja, posred besprekidnih kampanja i podmetanja, znači prvo priznanje mom škrabanju.

Vidim da su, od spomenute izmjene pisama među nama, u Beogradu izašle tri knjige savremenih prozaista iz Hrvatske – Simićeva, Šegedinova i Marinkovićeva knjiga¹² –, pa pomišljam da bih sad eventualno i ja mogao

10 Реч је о изложби „Пола вијека југославенског сликарства 1900–1950“, одржаној у Модерној галерији у Загребу, 9. 5 – 9. 6. 1953. године. Главни организатор изложбе и редактор каталога био је сликар Љубо Бабић.

11 Реч је првомајској награди Савеза књижевника Југославије, коју је Владан Десница добио за збирку новела *Olupine na suncu*, Matica hrvatska, 1952.

12 Књиге наведених хрватских писаца: Новак Симић: *Прољеће*, Београд, Прoсвета, 1952, 347 стр., Библиотека „Југословенски савремени писци“, књ. 22 (уред-

Београд, 27. маја 1953
Краљева ул. 14.

Поштовани друше Petroviđa,

Poslije Vašeg јамарског писма рачунао сам се сигурношћу да да Вас видјети овдје на састанку приређивања изложбе "Pola vijeka jugoslikarstva" i da да имати prilike да Вас стиснем руку. Али вјероват не су Вас разлоси здравља спрјечили да додете. Međutim је protekli доста vode - i доста neprilika - , a vrijeme је, uz ostalo, donijel i награду Saveza književnika мојој књижи, награду која, posred бес прекидних кампања i подметања, знаћи прво признање мом Шрабанју

Vidim да су, od spomenute изјаве писана међу нама, u Београду isišле три књиге савремених прозаиста из Хрватске- Simićева, Šeга dinova i Маринковијева књига - , pa pomišљан да бих сад eventualно i ја mogao да додем на ред, било u изданјима "Srpske knjiž.sadruga" "Prosvete", "Nopoka", или ма гдје друго. Не бих никакo želio да Вас sanovetам тражећи од Вас посредовање или sagovor u том правцу - uvјек neprijatно i са onoga који то тражи - a осим toga знам да имат dovoljno прећег i pametнијег vlastитог посла. Htio бих Вас само zamoliti да се, do prilike, usput raspitate постоји ли ~~само~~ објективна mogućност i добра volја да се тамо изда kakва моја stvar (bilo "Zimsko ljetovanje" које је практички iscrpljeno, било "Olupine", односно ући izbor из njih)/.

Izвините још једном на sanoveti, али, знајући да цијеним пријатељство којим сте ме досад počastили, обраћам Вам се највише зато да бисте ме upozорили ако u разговорима добијете doјам [da] тамо не постоји добра volја за такву stvar, u ком случају не би требало ни да им покушам nuditi моје radове.

Примите увјерење о мојој оданости i поштовању,

Ваš

Владан Десница

da dodjem на ред, било u изданјима „Srpske knjiž. zadruga“, „Prosvete“, „Nopoka“¹³, или ма гдје друго. No не бих никакo želio да Вас zanovetам тражећи од Вас посредовање или zagovor u том правцу – увјек neprijatно i за onoga који то тражи –, a осим toga знам да имате dovoljno прећег i pametнијег vlastитог посла. Htio бих Вас само zamoliti да се, do prilike, usput raspitate постоји ли објективна mogućност i добра volја да се тамо изда kakва моја stvar (bilo „Zimsko ljetovanje“ које је практички iscrpljeno, било „Olupine“, односно ући izbor из njih).

Izвините још једном на zanoveti, али, знајући да цијеним пријатељство којим сте ме досад počastили, обраћам Вам се највише зато да бисте ме upozорили ако u разговорима добијете doјам [da] тамо не постоји добра volја за такву stvar, u ком случају не би требало ни да им покушам nuditi моје radове.

Примите увјерење о мојој оданости i поштовању,

Ваš Владан Десница

ник Гвидо Тартаља, с критичком белешком Густава Крклеца); Петар Шегедин: *Проза*, Београд, Ново поколење, 1953, 288 стр., Библиотека „Мала књига“, 1, уредник Слободан Галогажа; Ранко Маринковић: *Под балконима*, Београд, Просвета, 1953, 210 стр., Библиотека „Путеви“, књ. 8, уредник Ели Финци.

13 Код београдских издавача, Десница је прву књигу објавио у „Просвети“, у библиотеци „Бразде – библиотека савремених југословенских писаца“ тек 1955. године. Реч је о збирци новела *Прољеће у Бадровцу*, предговор „О прози Владана Деснице“ написао је Петар Шегедин, уредник Гвидо Тартаља; друго издање исте књиге објављено је 1964. У „Нопоку“ и СКЗ за живота Десница није објавио ниједну књигу. Што се других београдских издавача тиче, Десница је објавио *Прољећа Ивана Галеба* код следећих издавача: Нолит, 1960 (Библиотека „Нолит – Југословенски писци“), потом, захваљујући Драгану М. Јермићу, с његовим предговором у издавачким кућама „Бранко Ђоновић“ 1962. и 1963 (Колекција „Књига за свакога. Омиљени писци“ и у „Савременој администрацији“ 1964. у истоименој библиотеци). Иначе, Матица српска из Новог Сада објавила је тек 1956. књигу новела *Ту, одмах поред нас. Приче о прољећу, о љубави, о смрти*, с предговором Боже Милачића, а у библиотеци „Савременици“, коју је покренуо и уређивао Александар Тишма. За ову књигу Десница је добио награду Друштва књижевника Хрватске.